14/09/2020

Προς τιμήν των Μικρασιατών Ελλήνων την ημέρα μνήμης της γενοκτονίας

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Όπως γράψαμε το πρωί, η 14η Σεπτεμβρίου έχει καθιερωθεί ως ημέρα εθνικής μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το τουρκικό κράτος. Για αυτόν τον λόγο παραθέτουμε σήμερα ένα απόσπασμα από το πρώτο μυθιστόρημα του Ηλία Βενέζη « Το νούμερο 31328» (υπότιτλος Το βιβλίο της σκλαβιάς), το οποίο πρωτοδημοσιεύτηκε το 1924 σε συνέχειες — αλλά όχι ολοκληρωμένο[1] — από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούνιο του 1924, ως επιφυλλίδα στην εφημερίδα της Μυτιλήνης Καμπάνα, την οποία εξέδιδε και διηύθυνε ο Στράτης Μυριβήλης.

Το βιβλίο αφορά την εμπειρία του συγγραφέα από την αιχμαλωσία του και τη σκλαβιά στα εργατικά τάγματα της Τουρκίας (τα επονομαζόμενα αμελέ ταμπουρού), αμέσως μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Το βιβλίο το αφιέρωσε ο συγγραφέας στη μητέρα του «και σε όλες τις τυραγνισμένες μητέρες του κόσμου».

Το Νούμερο 31328 (Απόσπασμα)

«Εκακώθην και εταπεινώθην έως σφόδρα, ωρυόμην από στεναγμού της καρδίας μου»

Νυχτωθήκαμε στο Αγιασμάτ. Μας πήγαν σ' ένα σκοτεινό χαμηλό χτίριο. Μόλις μπήκαμε μέσα μας χτύπησε μια μυρουδιά από κοπριά, από θειάφι κι αγιοσύνη. Καταλάβαμε πως πρόκειται για έναν οίκο του Υψίστου που χρησίμευε τώρα για στάβλος ή αποθήκη.
Νεκρή ησυχία βασίλευε. Χύσαμε με τις χούφτες το θόρυβο που έβγαινε απ' τα πικραμένα στόματά μας. Ύστερα ξαπλώσαμε πάνω στις πλάκες όπως βρεθήκαμε ο καθένας. Ο Αργύρης κοντά μου. Στο βάθος, προς το μέρος του Ιερού, πήγε η φαμίλια. Το καταλαβαίνω απ' το παιδάκι που κλαίει. Θα φοβάται το πολύ σκοτάδι.
Η πόρτα έκλεισε. Είμαστε μονάχοι οι σκλάβοι. Πέρασε ίσαμε μια ώρα. Από καιρό σε καιρό, σε αραιά διαστήματα, γινόταν σιωπή. Ύστερα ακουγόταν ένα μουγκριχτό σε μιαν άκρη – κάποιος σύντροφός μας. Κι όσο προχωρούσε η νύχτα, αυτές οι βαριές υπόκωφες κραυγές ολοένα πολλαπλασιάζουνταν. Τα μισόγυμνα κορμιά, όσα δεν ήταν δουλεμένα στην τραχιά ζωή, σπαράζαν. Όσο περπατάς δεν καταλαβαίνεις τίποτα απ' το ύπουλο έργο που γίνεται κάτου απ' το πετσί, μες στα νεύρα. Μα μόλις καθίσεις είναι αδύνατο πια να σαλέψεις χωρίς να δαγκάνεις, να βγει αίμα απ' τον πόνο. Πεινούσαμε.
– Ηλία, θα βαστάξουμε, δεν είναι έτσι;... με ξαναρωτά ο Αργύρης, να πάρει κουράγιο από μένα.
Κ' εγώ θέλω να μη λιποψυχήσω:
– Θα βαστάξουμε, Αργύρη.
– Ελπίζεις;...
– Ελπίζω.
Λίγο έπειτα μου παραπονιέται για τα πόδια του. Το ένα, που ήταν ολότελα γυμνό, άρχισε να πρήζεται, να κάνει φουσκαλίδες. Ένα δυο απ' αυτές σπάσαν στο δρόμο και τσούζουν. Και το άλλο, με τη συντροφική παπούτσα, είχε πληγώσει. Δεν μπορώ να ξεχωρίσω το ωραίο χλωμό του πρόσωπο επειδή είναι σκοτάδι. Μα τον ακούγω που κλαίει σιγανά. Του λέω πως υποφέρω κ' εγώ, σώπα.
Ξεχνιέται μια στιγμή, μα πάλι ξανάρχεται στο ίδιο μοτίβο:
– Ηλία αδερφάκι μου, μπας και δε βαστάξουμε;...
Θα ήταν έντεκα η ώρα, τη νύχτα, όταν έτριξε η πόρτα. Δυο τρεις στρατιώτες μιλούσαν σιγανά. Στριμώχτηκα κοντά στον Αργύρη, κ' εκείνος σιμά μου, και βλέπαμε. Ένα φως άναψε. Ένα κερί. Οι στρατιώτες άρχισαν να ψάχνουν. Σκύβουν με το κερί στα πρόσωπα και κοιτάζουν. Γυρεύουν.
Σαν φτάξανε σ' εμάς, στα δυο αγόρια, στάθηκαν.
– Θέλεις; λέει ο ένας δείχνοντας τον Αργύρη.
Ο άλλος σκέφτηκε, ύστερα λέει;
– Όχι για την ώρα.

– Τη γυναίκα;
– Ναι.
– Θα περιμένεις σειρά, λέει ο πρώτος.
– Θα περιμένω.
Απομακρύνουνται.
Ο Αργύρης τα καταλαβαίνει όλα, γιατί ξέρει τούρκικα. Μα κ’ εγώ το υποπτεύουμαι. Είναι τόσο κοντά μου, ακούγω την καρδιά του που χτυπά γρήγορα. Μα γρήγορα. Σφίγγεται πάνω μου.
– Ηλία… μουρμουρίζει συγκινημένος. Α, «αυτό» όχι! Όχι!
Κ’ εμένα μ’ έχει περιχύσει ο ίδρος απ’ το φόβο. «Αυτό» δεν το είχα υποπτευτεί, δεν το υπολόγιζα. Θυμούμαι μονομιάς ένα σωρό ιστορίες που είχα ακουστά. Μια ξαφνική αξιοπρέπεια τινάζεται σα λόχη μες από κει, απ’ το ταπεινωμένο ζο. Μια περηφάνια, μες στις μύξες, στη γύμνια, στα δάκρυα – ναι, ήταν ολότελα κωμικό.
Παίρνω αμέσως την απόφαση:
– Αργύρη, εγώ θα προτιμήσω να πεθάνω. Θα κάμω ό, τι μπορώ…
Δεν ακούγω την απάντησή του. Ίσως γιατί τρέμει. Δε θέλει ν’ αγγίσει τη βεβαιότητα πως δεν πρόκειται να ζήσουμε. Γιατί, γιατί είναι έτσι ωραία να έχεις μια θερμή καρδιά, να είναι ήλιος, η θάλασσα…
– Αλλά «αυτό» όχι… Όχι «αυτό» μουρμούρισε πάλι.
Το κερί έφταξε στον προορισμό του, στο Ιερό. Ακούμε μια στριγγιά γυναικεία κραυγή που ξεπετιέται από κει, στο βάθος· χαστουκίζει για ένα γρήγορο λεπτό τον πικρόν αγέρα. Ύστερα άλλη μια κραυγή. Μα τούτη σβήνει απότομα από κάποιο χέρι που βούλωσε το στόμα που φώναζε. Οι στρατιώτες, φαίνεται, νοιάζουνταν να μη γίνει θόρυβος.
Οι σύντροφοι σηκώνουνται σιωπηλά, με προφύλαξη, και κουνιούνται προς το Ιερό, να δουν. Σηκώνουμαι κ’ εγώ και πάω κοντά, τοίχο τοίχο, κρυμμένος στο μισοσκόταδο.
Η γυναίκα βαστούσε τον άντρα της με τα δυο χέρια και δεν ήθελε να ξεκολλήσει. Το παιδάκι είναι ξαπλωμένο ανάμεσά τους. Δεν ξύπνησε ακόμα. Μια μπούκλα γεμάτη σκόνη έχει κολλήσει πάνω στο πρόσωπο, πέφτει και πλάι, στο κατεβασμένο βλέφαρο. Είναι τόσο ήμερο – μια μπούκλα. Θα ονειρευόταν. Ο στρατιώτης τραβούσε τη γυναίκα, στην αρχή αδύνατα, ήθελε να είναι αβρός. Μα ολοένα δυνάμωνε, ολοένα, το τράβηγμα. Ανυπομονούσε. Τα μάτια του ήταν τεζαρισμένα απ’ την επιθυμία και, όπως η αντίσταση της γυναίκας συνεχιζόταν, μια γρήγορη λάμψη χίμηξε μέσα τους και τα’ άλειψε με φως.
– Γλιτώστε με!… Γλιτώστε με!…
Ο άντρας ακούει τη γυναίκα του. Έχει ένα χαμένο ύφος, η μιλιά είναι δεμένη μες στο στόμα του, αλυχτούσε να βγει. Δεν έβγαινε.
– Κ’ εσύ δε με σκοτώνεις! Του φώναζε η γυναίκα με απελπισμένη οργή. Δε με σκοτώνεις!…

Συγκινημένος, χαμένος, κατορθώνει τέλος να ικετέψει τους στρατιώτες:
– Λυπηθείτε μας!... Λυπηθείτε μας!...
Ανασηκώθηκε λίγο προς τα μπρος, έκαμε μια προσπάθεια να κρατηθεί σ' αυτή τη στάση της αδέξιας γονυκλισίας.
Μια κλωτσιά στα πλευρά. Ο μεγάλος όγκος του έπεσε απότομα πίσω. Κ' η γυναίκα έχασε την επαφή μαζί του. Έκαμε να πιαστεί κάπου, κι άρπαξε το ποδαράκι του παιδιού. Κι αυτό, που ξύπνησε, ξεφώνιζε μαζί της:
– Μητερούλα!... Μητερούλα!...
Ένα μικρό διάστημα τη σέρναν. Έσερνε και το παιδάκι μαζί της. Ύστερα το παράτησε.
Βγήκαν απ' το Ιερό. Σταμάτησαν κοντά στην είσιδι, πίσω από μια κολόνα. Ένας τους πήρε μια πλατιά σανιδένια τάβλα, που ήταν στην πόρτα, και την ακούμπησε στην κολόνα, να προφυλάξει το μέρος να μη βλέπουμε. Μα για το σκοπό τούτον η τάβλα ήταν μικρή, πιο μικρή απ' το μπόι του ανθρώπου. Λίγα πράματα μονάχα κρύβουνταν.
– Εδώ μέσα!... Μπρος στα μάτια μας!... μουρμουρίζει ένας με φρίκη. Τα σκυλιά!
– Σουτ! Κάνει κάποιος άλλος.
Κρυμμένοι μες στο σκοτάδι είχαμε κολλήσει τα μάτια εκεί. Οι καρδιές χτυπούσαν, Κοιτάζαμε με περιέργεια αδυσώπητη, σα λύσσα, μη μας φύγει και η ελάχιστη λεπτομέρεια. Ο ένας στρατιώτης πολεμούσε να ρίξει τη γυναίκα ανάσκελα χάμου. Δεν έπεφτε. Τότες την έπιασαν οι δυο απ' τα χέρια κι ο τρίτος απ' τα ποδάρια. Άφησαν πια κατά μέρος την αβρότητα. Τα χέρια τους, τα κορμιά τους δουλεύαν με γρήγορες νευρικές κινήσεις, δεν άντεχαν πια. Την ξαπλώσαν ανάσκελα. Ο μεσαίος στρατιώτης βιαζόταν να τη λευτερώσει από ένα δυο ρούχα. Οι άλλοι την κρατούσαν με τα χέρια κολλημένα πάνου στο στήθος. Για μια τελευταία φορά πολέμησε να μαζέψει τις δυνάμεις της, ν' αντισταθεί. Ξέφυγε, στριφογύρισε σα φίδι, ουρλιάζοντας:
– Σκοτώστε με! Σκοτώστε με!
Τη φέραν πάλι στα ίδια, ανάσκελα, με κολλημένα πάνω της τα τρία ζευγάρια χέρια. Μη έχοντας πια να κάμει τίποτα άλλο, έπιασε να χτυπά το κεφάλι της απανωτά, απελπισμένα, στις πλάκες. Ο βουβός κρότος νοιαζόταν να διατηρηθεί μια στιγμή μες στις φωνές της, που ολοένα αδυνάτιζαν.
Τέλος μέρεψε οριστικά. Άκουγες μονάχα ένα σιγανό, κλαμένο μουρμουρητό, ένα παράπονο. Και πολύ αραιά, ένα δυο τελευταία χτυπήματα του κεφαλιού στις πλάκες – κάτι καθυστερημένα χειροκροτήματα μες στη λαχανιασμένη ανάσα του ζου, από πάνω της, που «εκφραζόταν».
Γύρισα τα μάτια. Δυο τρεις σύντροφοι είχαν μαζευτεί κοντά κοντά, ολόρθοι, και κάνανε ένα παραπέτασμα γύρω στον άντρα της, να μη βλέπει. Είχε ζαρώσει εκεί, κουρελιασμένος, μισόγυμνος, συντριμμένος, έσκυβε πάνου στο παιδάκι του με τις μπούκλες που βέλαζε, το' σφιγγε.

– Πως θα το βαστάξω;... Πως θα το βαστάξω;... μουρμούριζε μες στα δάκρυά του.
Ένας απ’ τους δικούς μας θέλησε να τον ησυχάσει.
– Σύντροφε, δεν είναι ντροπή. Όλοι μας μια μέρα μπορούμε να το βεβαιώσουμε πόσο ήταν αδύνατο να κάμεις τίποτα...
Ο σιγανός ολολυγμός ερχόταν ολοένα πιο αδύνατος απ’ το άλλο το φτωχό μισολιποθυμισμένο πλάσμα εκεί. Περνούσε μες απ’ το προπέτασμα που κάναμε γύρω στον άντρα της, έφτανε σα λυρική νότα, ένας στίχος με σούρουπο, ένα «παρών».
– Δεν είναι ντροπή, σύντροφε...
– Μα είναι γι’ αυτό τώρα;... τινάζεται απελπισμένα. Δεν την ακούτε εκεί χωρίς βοήθεια; Τ ώ ρ α τι να κάμω! Τ ώ ρ α! Τ ώ ρ α!